

Vervolgens bespreekt LANDSBERG het verband tusschen sommige aandoeningen der placenta en de ontsteking van het slijmvlies der baarmoeder, welke zoo vaak tot vergroeiing der placenta leidt, terwijl hij op grond der door NORDMANN en HARTCOP gepubliceerde statistieken, eveneens voor sommige gevallen het voorkomen van placenta praevia aan de endometritis wil toeschrijven. Ten slotte waagt hij nog de veronderstelling, dat de atonia uteri puerperalis, de weeënzwakte en de krampweeën eveneens in verband zouden staan met endometritis.

Waar LANDSBERG alzoo het verband tusschen dezen vorm van dystocie en endometritis voldoende meent bewezen te hebben — en hieraan valt voor sommige gevallen van stoornissen in het beloop der zwangerschap wel niet te twijfelen — zoo is het, uit het oogpunt der prophylaxis, van het hoogste belang deze te voorkomen. In vele gevallen hebben wij dus ons niet alleen tevreden te stellen met het beëindigen van den abortus of van de baring, maar is het tevens onze plicht, om eenigen tijd daarna de vrouw op endometritis te onderzoeken en deze eventueel te behandelen. A. MIJNLIEFF.

BOEKAANKONDIGING.

„*De Waarde van KOCH's Geneesmiddel tegen Tuberculose*” is de titel van een zóó onwaardig en nietswaardig boekje, dat wel niemand er aan denken zou daarover ook maar een enkel woord te spreken, veel minder te schrijven, wanneer niet de auteur, een „Professor der „Algemeene en Ontleedkundige Ziektekunde”, door de uitdrukkelijke vermelding van zijn ambt op het titelblad van zijn geschrift, dit geesteskind, in een professorale toga gehuld, had in de wereld gezonden. Daarin alléén reeds vond ik voldoende reden om gehoor te geven aan een tot mij gericht verzoek der Redactie van dit *Tijdschrift*, om genoemd boekske met een enkel woord te bespreken. Doch er was nog een andere reden waarom ik niet aarzelde de weinig benijdenswaardige taak, mij in deze door de Redactie toegedacht, te aanvaarden: Prof. Dr. H. W. MIDDENDORP, de auteur in kwestie, heeft ons, Nederlandsche geneeskundigen, door zijn optreden in zijn qualiteit van Hoogleraar, tegenover het Buitenland schandelijk gecompromitteerd, vooral omdat hij zijn pennevrucht ook in de Fransche en de Duitsche taal heeft doen verschijnen. Wel moeten de Franschman en de Duitscher een hoogen dunk krijgen van het standpunt, dat de Geneeskundige Wetenschap bij ons te lande inneemt, wanneer zij lezen wat hier een Nederlandsch Hoogleraar schrijft!

Zullen wij het dan zwijgend toelaten, dat Prof. MIDDENDORP ons, Deel I, n°. 18, 1891.

Nederlandsche geneeskundigen, tot de risée van het Buitenland maakt?
Ik protesteer.

Prof. MIDDENDORP dan, ondernam, zoo vertelt hij ons in de inleiding van zijn brochure, een reis naar Berlijn. Zijn eerste bezoek aldaar „gold het Hygiënische Museum”, waar hij „den heer KOCH „nog in persoon hoopte aan te treffen”. De „heer KOCH” was evenwel op reis. Daarom moest MIDDENDORP zich voor de gewichtige vragen, welke hij tot KOCH te richten had, met één van KOCH’s assistenten, Prof. PFUHL, behelpen. En zelfs zou het onzen MIDDENDORP niet gelukt zijn dezen assistent van aangezicht tot aangezicht te ontmoeten, wanneer MIDDENDORP niet geklaagd had, „dat het ongehoord was een deskundige” — (sic! het staat er! MIDDENDORP beriep zich dus ook te Berlijn op zijn qualiteit van Nederlandsch professor) — „die er zulk een reis voor gemaakt had, geen paar minuten te woord „te willen staan”.

En wat had deze „deskundige” nu aan Prof. PFUHL te vragen?
Luistert!

MIDDENDORP vroeg aan Prof. PFUHL:

- 1°. „bij welke temperatuur KOCH’s lympe moest bewaard worden”;
- 2°. „bij welke temperatuur het gemaakt werd”;
- 3°. „waarom het middel zoo hoog in prijs was”;
- 4°. „een enkelen tuberkel-bacil te (mogen) zien”;
- 5°. „naar den gezondheidstoestand van den heer KOCH”.

Na Prof. PFUHL bedankt te hebben voor de op die gewichtige vragen verkregen inlichtingen vertrok MIDDENDORP „nog denzelfden „avond” uit Berlijn.

Met deze getrouwe mededeeling van den inhoud der eerste bladzijden van MIDDENDORP’s arbeid schijnt mij de „deskundige” voldoende geteekend. Nog een paar staaltjes ter kenschetsing van dezen Hooggeleerde mogen wij onzen lezers echter niet onthouden.

Prof. MIDDENDORP schaamt zich niet te verklaren, dat hem „de „bacillus tuberculosis van KOCH op doorsneden van tuberkels tot dusverre nog nimmer bij microscopisch onderzoek zoodanig onder de „oogen is gekomen, dat (hij) hem onder zijn kleine aanverwanten terstond weder herkennen kan”; (pag. 18).

Prof. MIDDENDORP houdt den KOCH’schen bacillus, zonder daarvoor zelfs maar een schijn van een argument aan te voeren, „voor identisch met de gewone in het mondsljim voorkomende bacillen”; (pag. 25).

Prof. MIDDENDORP verklaart, dat „het eerste en laatste criterium „des levens de eigene beweging” is (pag. 19). Alles, wat geen eigen beweging vertoont, is voor MIDDENDORP dus dood!

Prof. MIDDENDORP beweert, dat KOCH de tuberculose wil bestrijden „met een gemitigeerde, gecultiveerde, in elk geval gealtereerde tuberculose” (pag. 12).

Commentaar schijnt mij hier overbodig.

Troostend klinkt bij al den onzin, dien MIDDENDORP ons ten beste geeft, zijn naïeve verklaring, dat hij, op het punt van de beteekenis der tuberkel-bacillen, „nooit, zelfs niet bij zijne assistenten, geloof „heeft gevonden” (pag. 26).

MIDDENDORP wijdt in zijn brochure eenige bladzijden aan een bestrijding van KOCH's onderzoekingen; hij tracht daarbij aan te toonen, dat de verschillende mededeelingen van KOCH omtrent het voorkomen van bacillen in tuberkels met elkander in strijd zijn. Ik moet hierbij een oogenblik stilstaan, daar dit gedeelte van het boekje voor hem, die zich de oorspronkelijke studie van KOCH niet in bijzonderheden herinnert, althans eenigen *schijn* van juistheid en wetenschappelijkheid bezit, te meer omdat MIDDENDORP zegt, dat men eerst „bij nauwkeurig nalezen” de tegenstrijdigheden ontdekt, waarop hij den vinger legt, en MIDDENDORP de door hem in KOCH's arbeid gewraakte plaatsen nauwkeurig aanwijst.

Zien wij dus wat MIDDENDORP's „nauwkeurig nalezen” te beteekenen heeft. MIDDENDORP schrijft: „Ten eerste *geheel met elkander in strijd is de laatste mededeeling* van KOCH, dat hij in eerst onlangs tuberculeus geworden organen met nog grijze knobbeltsjes talrijke bacillen vindt..... *met hetgeen hij in zijn eerste verhandeling* zegt, dat hij „in *versche* weefsels *nooit* bacillen vindt”. MIDDENDORP citeert daarbij pag. 5 van KOCH's eerste verhandeling. Inderdaad lezen wij nu op de aangehaalde pagina: „Alle Bemühungen in diesen Praeparaten (van *versche* tuberkels) Bacterien oder andere Mikroorganismen „aufzufinden, blieben ohne Erfolg.” KOCH verhaalt daar ter plaatse namelijk, hoe hij, voordat hij de bekende kleuringsmethode der tuberkel-bacillen gevonden had, ook in „Objecten, in denen der Infektionsstoff mit Sicherheit zu erwarten war” geen micro-organismen ontdekken kon. Dan laat KOCH echter daarop de mededeeling volgen, hoe hij eindelijk in een alkalische methyleenblauw-oplossing het middel vond, om de tuberkel-bacillen voor het oog zichtbaar te maken. En 10 regels na de geciteerde woorden lezen wij: „Als mit „dieser Farblösung Deckglaspräparate 24 Stunden hindurch behandelt „wurden, zeigten sich in der Tuberkelmasse sehr feine stäbchenartige „Gebilde” enz.

Ziet daar een voorbeeld van MIDDENDORP's „nauwkeurig nalezen”!
Een ander!

MIDDENDORP schrijft: „Zoo lezen wij (bij KOCH pag. 23) hoe kleiner „en hoe jonger de knobbeltsjes waren, des te talrijker waren de bacillen,” „terwijl hij bij de vermelding van een ander geval (pag. 26) zegt „dat in de, in kaasachtige ontarding overgegane bronchiaalklieren „een groote menigte bacillen waren en wel niet alleen aan den rand „van dien kaasachtigen haard, maar dat zij ook ver in denzelfden „indrongen.”

Doch de „nauwkeurig nalezende” MIDDENDORP ziet voorbij, dat KOCH een paar regels later zegt: „Offenbar hatte der tuberculöse Process „in den Bronchialdrüsen erst vor Kurzem begonnen und *schnell um sich gegriffen*”, terwijl MIDDENDORP op pag. 17 had kunnen lezen: „An Tuberkelbacillen ist diese käsige Substanz in der Regel sehr arm. „Nur wenn das Absterben der Zellen und ihre Umwandlung in die „kernlose käsige Masse sehr schnell vor sich gegangen ist, sind die „Bacillen noch eine Zeit lang in grösseren Massen sichtbar. Sie behalten „offenbar die Fähigkeit, den Farbstoff zu fixiren, länger als die unter „ihrem Einfluss zu Grunde gehenden Zellen”.

Het zou geen moeite kosten aldus voort te gaan en zin voor zin aan te toonen, dat onder MIDDENDORP's „nauwkeurig nalezen” moet verstaan worden: *half* of *verkeerd* lezen. Maar de ruimte in dit *Tijdschrift* is beperkt en het geduld mijner lezers heeft grenzen.

Daarom slechts een enkel woord over MIDDENDORP's experimenteelen arbeid. MIDDENDORP heeft een ontzaglijk aantal honden met tuberculeuse (?) massa's ingespoten. Jammer genoeg missen die experimenten echter alle waarde, daar zij zonder eenige voorzorg en zonder voldoende contrôle-proeven zijn verricht. Daarenboven is een onvoldoend toegelichte pathologisch-anatomische diagnose van MIDDENDORP het eenige criterium, ons gegeven om te beoordeelen of MIDDENDORP bij zijn inspuitingen inderdaad tuberculose heeft opgewekt. MIDDENDORP's thans meegedeelde proeven dateeren trouwens van de jaren 1874, 1875 en 1876, d. i., wanneer men over tuberculose spreekt, uit „den goeden ouden tijd.”

Één specimen uit de vele mag ik echter ten slotte mijnen lezers niet onthouden, om hun een blik te gunnen in de mate van nauwkeurigheid, waarmede MIDDENDORP zijn proefhonden in alle richtingen observeerde en de keurigheid zijner protocollen:

„Grijze kardoos ingespoten met $\frac{1}{5}$ grein van kaasachtige massa uit „kleine cavernen en verkaasde tuberkels van een obductie van den „vorigen dag. 10 Febr. goed vlug. 16 Febr. steeds goed. 20. Febr. „wel wat magerder. 28 Febr. idem, overigens behoorlijk eetlust. „10 Maart idem. 14 Maart idem, *eet liever vleesch dan brood* (!! Ref.). „16 Maart idem. 20 Maart wordt magerder en niet zoo vlug. 26 Maart „idem; eetlust nog behoorlijk goed. 1 April toestand wordt erger; „ook minder vlug en eetlust minder. 3 April idem, alleen melk. „6 April idem, kortademig. 7 April wordt minder, geen eetlust, zwakker. 8 April bezwijkt, onder toenemend dyspnoë, 66 dagen.”

Hiermede meen ik voldoende gronden te hebben aangevoerd, waarom ik MIDDENDORP's geschrift als een onwaardig en nietswaardig boekje aankondigde.

Leiden, April, 1891.

Dr. W. NOLEN.